

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

ובך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת תולדות

א. אבנו שהם. פרק כה' פסוק כא': אשתו (כ"ה, כ"א).
ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא, ויעתר לו ה' ותהר רבקה.

איתא בגמ' יבמות ס"ד ע"א: א"ר יצחק למה נמשלה תפילתם של צדיקים לעתר, לומר לך, מה עתר זה מהפך את התבואה ממקום למקום. כך תפילתם של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב"ה ממדת הרגנות למדת רחמנות. עוד איתא שם: ויעתר לו, להם מבעי ליה, אלא לפי שאינה דומה תפילת צדיק בן צדיק לתפילת צדיק בן רשע. וצריך ביאור, מהו מדת הרגנות שהיתה מתוחה עליהם עד שהתפילה היתה צריכה להפכה למדת רחמנות.

ונראה עפ"י מש"כ הרמב"ם במד"ג ח"א פרק ג'ד, דכל י"ג המדות מדות רחמים הם, בלתי אחת, והיא "פוקד עון אבות על בנים" עיי"ש. ולכן היתה מתוחה מדת הרגנות על רבקה, שהיא בת בתואל אחות לבן הארמי, שהיתה בת רשע ואחות רשע, ונתקיים בה "פוקד עון אבות על בנים", ולפיכך לא זכתה עדין לבנים, עד שעמדו והתפללו, זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת בזוית זו ומתפללת (ראה רש"י בפסוק זה). ונתקבלה תפילתו של יצחק שהוא צדיק בן צדיק, והמדה ד"פוקד עון אבות" שעל רבקה, שהיתה צדקה בת רשע נהפכה למדת רחמנות. [והראי' שנעתר ה' ליצחק ולא לרבקה, מלבד דיוק לשון הכתוב, שנאמר: ויעתר לו' ה', יש להוסיף עוד עפ"י האמור להלן (פסוק כ"ב) ותאמר אם כן למה זה אנוכי וגו', ופירש"י: ותאמר אם כן גדול צער העיבור למה זה אנוכי מתאוה ומתפללת על הריון עיי"ש, הרי דמנד תפילתה שלה, לא התפללה לעיבור שיש לה צער גדול כזה, ועל כרחך שנעתר ה' לבקשת יצחק, התפילתו שלו היתה בכל ענין שתתעבר רבקה]. ולכן הדגיש הכתוב כאן ואמר: ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה. — ומפרש רש"י: וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שבחה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע, ולא למדה ממעשיהם — כי סבת הרגנות מה שהיתה בת רשע ואחות רשע, זה גופא היתה הסיבה להעיר את הרחמנות, והיינו לפי שלא למדה ממעשיהם, ובדבר זה נתגלה שבחה של אותה צדקה.

שאלות

1. סרננו 663 מן האמרא הספר פיאוס האלה: "ווצתר", למה זה כפלה נחוי?
2. מה צושה "תפילתם של צדיקים"?
3. כל מידות התורה הן רחמים חוץ אחת, למה כס מידה זו לא נתנת לדרכה של רחמים?
4. איך כוצל ענין סקודת צוון אבות על בניו והאס ניתן למצוא למה הספר ה'ינוי מוצדק?
5. על מה התפללה רבקה וצ'ל מה התפלל יצחק וצ'ל מה ולמי נצתר הקס"ה?
6. פגכות מה נצנתה רבקה?

ב. תוספת ברכה .
פרק כו' פסוקים יט', כא' :

ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים (כ"ו י"ט)
באגדה דברכות בענין התלומות (נ"ו ב') אמרו הרואה באר בחלום יצפה לשלום, שנאמר ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים. ע"כ. ולפלא הוא, שהרי בסמיכות לפסוק זה כתיב בפסוק הבא ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר לנו המים, אם כן הלא מביא רא"י לסתור. ומהרש"א, כפי הנראה, הרגיש בזה, וכתב, וזה לשונו, ולא נתקיים הבאר בידו של יצחק עד שעשה שלום עם אבימלך, עכ"ל, וכמה דחוק הדבר. אבל נראה, כי בא בגמרא פסוק זה תחת הפסוק הבא (כ"ב) ויחפור בארץ אחרת ולא רבו עליה.

ויקראו שמה שמנה (כ"ו כ"א)

ולא בארו סבת השם הזה כמו מקודם בשם עשק, כי התעשקו עמו. ואפשר לכיון הדבר, כי אחרי שהפרו באר אחרת ורבו גם עליה בלא כל סבה, נזכרה כי אין כאן כל סבה זולת שנאה בלב, ועל זה לא שייך לקרוא סבה, כי שנאה בלב באה בלא כל סבה, וכמו שנראה בימינו אלה, תואנות, תלונות, עילות, תגרות, רכילות, בלא כל יסוד וסבה, רק שנאה בלב, ולזה נאות השם שטנה, כלומר, רק שנאה לבדה ולא יותר.

אלו

1. מה קשה לפרשנו על הנאמר באמרא?
2. מהי תוספת המהר"א?
3. למה קראו לבאר השניה ענה?
4. מה עליון ללמוד מכך?

* * *

ג. הכתב והקבלה.

פרק כו' פסוקים יז', (יז) ותתן את המטעמים. לא אמר ויקח את המטעמים, כי יעקב מלד עלמו כח היה מתעורר לקחת אותם כי כל מה שעשה צוה היה שלא לרעו, רק רצקת התאמה לתת אותם צידו. ואמרו רבנן, ליתתם אותו רצקת עד הפתח, והוא מללל אמר ויבא כלשון האמור נעשו (פל"א) משמע שלא היתה ציפקת שום הנאה, רק רצקת ליתתם אותו עד סמוך לפתח ושם נתנה את המטעמים צידו, ולא נשאר ליעקב כ"א הכניסה אל סדר אצלו :

אלו

1. לכאורה מה הקושי האפשרי?
2. מה הסיבה שרצקה נאלצה לדחוק ביעקב?
3. מנין לנו שיעקב אכן לא רצה לצאת זאת?

* * *

ד. המשתדל .

פרק כח' פסוק ב' :

[ב] קום לך פדנה ארם וגו' : יצחק לא ידע כלום שעשו מבקש להרוג את יעקב, כי רבקה לא הגידה לו זה, והנה אמר לו שילך ויקח לו אשה וישוב, ולפיכך לא נתן לו נכסים ; ורבקה לא היתה הרשות בידה ליתן, ואפי' אם היתה בידה, לא נתנה לו כדי שלא יכיר עשו שהוא בורה. ואמנם לקחת לו אשה נראה שלא היה צריך לנכסים כי בלא מוהר היו נותנים לו להיותו ממשפחתם, מלבד שכבר היו מאמינים שאביו היה עשיר, כי ראו העושר שהביא עמו אליעזר ; ואליעזר הוצרך לקחת עמו כל טוב אדוניו, כי עדיין לא היו יודעים שאברהם עשיר. אמנם לא מצאנו שנתן להם מוהר, אלא מגדנות דרך מתנה. ונ"ל כי המוהר מתחילתו היה כסף, שלפעמים היה הבחור נותן לאבי הנערה כדי לפייסו שיתן לו בתו כמו שאמר שכם (למטה ל"ד י"ב) : הרבו עלי מאד מוהר ומתן, ואח"כ נתפסט המנהג ונעשה חוק ומשפט, אבל בימי יעקב לא היה עדיין החוק הזה, על כן אמרו רחל ולאה : הלא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו (למטה ל"א ט"ו).

תולדות

ודע כי בימי

קדם שהיה האיש לוקח לו יותר מאשה אחת היו הנשים ביוקר, והיה האיש צריך ליתן מהר, ועתה הדבר בהפך. והנה לבן לא ביקש מיעקב שיתן לו מהר, אלא מאחר שהיה יעקב צריך להתעכב אצלו ולאכול על שולחנו, התחיל לרעות את צאנו, ולבן אמר לו (למטה כ"ט ט"ו): מה משכרתך, והוא אמר לו שיעבדוהו שבע שנים אם יתן לו אותה מבנותיו אשר ישרה בעיניו.

אלות

1. **למה חשוב לו להדגיש שיחק לא ידע מכוונותיו אל ציון?**
2. **למה יצא יעקב למסעו בלא רכוש כל שהוא?**
3. **למה לא צריך היה כסף או מתנות עבור השידוק?**
4. **מה ואיך היו המנהגים בקשר לשידוכים, מה ולמה זה השתנה?**
5. **למה לבן לא ביקש מיעקב כסף?**
6. **התוכל לנסות להסביר למה יעקב מיהר להציע תשלום כה גבוה?**

* * *

ה. אור החיים.

פרק כח' פסוק ה':

וַיַּעַבְדֵם הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר הִקְפִיד אֲבֹתָם לְבַלְתִּי קַחַת לוֹ אִשָּׁה מֵהֶם גַּם יַצְחָק צָנָה לְיַעֲקֹב עַל זֶה, רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (ב"ר פנ"ט) כִּי הוּא אָרוּר וְנָרַע אֲבֹתָם בְּרוּךְ וְכוּ'. וְדַבְרֵיהֶם סְתוּמִים הֵם, וְלִפִּי מֵה שֶׁסִּבְחָתִי מֵצִינוּ עָרַר הַטַּעַם נִכּוֹן כִּי טַעַמוֹ שֶׁל אֲבֹתָם הוּא כִּי הוּא מְשַׁלֵּל מִקְּשׁוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְכָל בְּנוֹתָיו חָלַק רַע וּמְחַעֵב, לָזֶה הַחֲלִיטוֹ לְבַלְתִּי קַחַת מִמֶּנּוּ כִּי לֹא יִקְרָא בּוֹ דָּבָר קְדוֹשׁ, וְהוּא סוּר אֲמָרוֹ (נח ט) אָרוּר בְּנֵעַן פִּי מְשַׁלֵּל בְּהַחֲלִט מִמֶּיִן הַקְּדוּשָׁה: וְהַקְּרָא כִּי מִמֶּיִן הָאֲמוֹת עַד הַיּוֹם עוֹדִם מִתְקַבְּצִים וְכַאִם גְּרִים וְחֲסִים בְּצַל הַקְּדוֹשׁ אֲשֶׁר לֹא שִׁמְעֵנוּ מִימֵי קֶדֶם כִּי נִתְגַּדֵּר גֵּר בְּנֵעַנֵי כִשְׁמֵר הַעַמִּים וְזֶה יֵגִיד דְּבָרֵנוּ, וְאוֹלֵי כִי לָזֶה יֵצֵא הָאֵל (דברים כ') לֹא תַחֲזִיחַ כָּל נִשְׁמָה מִשְׁבָּעָה עַמִּים וְדַקְדַּק לִדְבַר כָּל נִשְׁמָה לַתַּת טַעַם לַמִּצְוֹת לֹא תַחֲזִיחַ כִּי אֵין בָּהֶם נִשְׁמָה פִּי נֶפֶשׁ קְדוּשָׁה שִׁיתַּחֲסֵם אֵלֶיהָ שֵׁם נִשְׁמָה לַחוּס עֲלֶיהָ לְהַחֲזִיחָהּ בְּעַמּוֹן וּמוֹאָב וְהֵבֵן:

וְאֲחֵרֵי הוֹרִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָנוּ אֵת כָּל זֹאת צָרִיךְ לַתַּת לֵב מְדוּעַ אָנוּ בְּעוֹנוֹת מִשְׁעַבְדִּים לְכַנְעַן אַחַר שִׁנְדַעְנוּ נְאֻמָּה שֶׁהַשְּׁעָבֹד הוּא לְכַבֵּר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה שְׂבִחוֹת הַקְּלֵפָה וּבְכַנְעֻנִים אֵין בָּהֶם נִצּוּץ קְדוֹשׁ לְרַדַּת אַחֲרָיו בְּגִלוֹת. וְתַמְצָא כִּי מֵצִוִּים אֲשֶׁר נִתְרוֹקְנוּ מִהַנִּיצוּצוֹת בְּאוֹמְרָם ז"ל (פסחים ק"ח.) לֹא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁעֲשָׂאוּהָ כַּמְצוּדָה כַּמְצוּדָה שְׂאֵין בָּהּ דָּגָן וְכַמְצֵלָה שְׂאֵין בָּהּ דְּגִים דְּכַתִּיב וַיִּנְצְלוּ אֶת מֵצִוִּים צָנָה ה' לְכָל יְבוֹאוֹ שְׁמָה וְכַמְבָּאֵר הַטַּעַם בְּדַבְרֵי הָאֲר"י ז"ל (שער הגלגלים) וְאִם כֵּן אֵיךְ יִהְיֶה שְׁנֹסְבֵל אֵת כָּל עַצְם הַגִּלוֹת הַזֶּה מִבְּלִי הָיִית בּוֹ נִיצוּצֵי הַקְּדוּשָׁה:

אלות

1. **מהי לרצת כרסננו סיבת איסור נישואים עם כנען ומה הכוחותיו?**
2. **איך הוא מנמק את הציווי: "לא תחיה כל נשמה"?**
3. **אל מה צריך "לאת לא"?**
4. **היט לב מצינה אל כך?**

* * *